СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНІЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 176. Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 31. липня, 1926. VOL. XXXIV. No. 176. Jersey City, N. J., Saturday, July 31. 1926. THREE CENTS

ДЕСЯТЬЛІТНІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА ПРИЗНАЧЕНІ НА ПОШИРЕННЯ КУЛЬТУ ФРАНКА СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

Тому в часі від 28. мая до кінця вересня повинні відбутися в кождій українській місцевости виклади, збори, концерти чи вистави, присвячені памяти Франка.

В кождій місцевости повинна бути переведена рівнож збірка на памятник Франка.

Хай не бракне між нами нікого, хто не зложив би жертви на памятник для Того, що нам а не собі добував кращу долю, що бажав для скованих волі, для нещасних долі і рівної правди для всіх.

Всі жертви на памятник Франка належить слати до:

OBYEDNANYE, P. O. Box 411, Philadelphia, Pa.

СТРАЙК НА ПІДЗЕМНІЙ ЗЕЛІЗНИЦІ НЮ ЙОРКУ ЗНОВА ВІДКЛИКАНИЙ

НЮ ЙОРК, 29. липня. — Юнія страйкуючих моторменів і свичменів підземної зелізниці Інтерборо заявила, що страйк сих робітників покінчився та робітники мають вертати до роботи групами.

Заява страйкового комітету признає, що юнія була побита та що причиною невдачі був брак підпори зі сторони зорганізованих робітників.

Наслідком сього генерального страйку, що мав початися на всіх підземних і надземних зелізницях міста Ню Йорку в суботу, не буде.

„ГОРОЖАНСЬКИЙ КОМІТЕТ" ЗНОВА ЗАКИДАЄ КОМУНІЗМ ПРОВІДНИКАМ СТРАЙКУ.

ПАСЕЙК, Ню Джерзі, 29. липня. — Так званий горожанський комітет, котрий властиво є комітетом прихильників фабрикантів ткальняних виробів, видав публичну заяву, в котрій знова винує провідників страйку за комунізм. Сим разом на доказ закиду подає, що страйковий комітет діставав листи з комуністичної кватири в Шикаґо.

ПІВТОРА СОТКИ ЛЮДИЙ ЗГИНУЛО ВІД БУРІ.

НАСО, Багама, 29. липня. — Після тимчасових обчислень, в гураганах, що навістили Багамські острови в понеділок і второк, згинуло коло 150 людий. Шкода на побережах виносить яких 8 міліонів долярів. Досі не подало про себе вістки 75 кораблів, що находилися в полосі гураганів.

СЛІДСТВО В СПРАВІ ВИБОРЧИХ ПЕРЕКУПСТВ.

ШИКАҐО, 29. липня. — Сенатовий комітет, що робить слідство в справі передвиборчих фондів, найшов досі, що на вибори сенатора зі сього стейту видано 994 тисячі долярів.

Комітет сенату покликав був перед себе филаделфійського політика Томаса Канинґгема, який мав дати на кампанію Вера пів міліона долярів. Канинґгем заявив, що він на переслухання не стане, і комітет приказав його арештувати за непослух.

ПРОПОВІДНИК ОБЖАЛОВАНИЙ ЗА ВБИЙСТВО.

ФОРТ ВОРТ, Тексас, 29. липня. — Велика лава присяжних суддів повіту Таранту постановила нині поставити під суд за вбийство першого степеня Френка Нориса, пастора Першої Баптиської Церкви та відомого на всю Америку фундаменталіста. Він убив у суперечці свого приятеля Чипса, посваривши-ся з ним за свою політику в церкві.

ІМІҐРАНТСЬКА РОДИНА З 20 ЧЛЕНІВ.

МОНТРЕАЛЬ, Канада, 29. липня. — Американський іміґраційний уряд дав нині дозвіл на допущенє до Злучених Держав одної канадійської родини, зложеної з батька, матери і 18 дітий, які мають від 4 до 24 літ.

ПОЗИВАЮТЬ ЗА ЗЛОМАНУ ОБІЦЯНКУ.

НЮ ЙОРК, 29. липня. — Морис Розенвассер, властитель найбільшої фабрики обуви на Лонг Айленді, оголосив був публично минувшого грудня, що він відступає своїм 20 головним робітникам шери в своїй компанії, на загальну суму міліона долярів. З огляду на те, що він досі не виконав своєї обіцянки, його робітники позивають тепер за відшкодованнє в сумі пів міліона долярів за зломаннє обіцянки.

СВАРКА ЗА РЕФЕРЕНДУМ У СПРАВІ ПРОГИБІЦІЇ.

ВАШИНҐТОН, 29. липня. — Нюджерзський сенатор Едвардс виступив з публичною заявою проти сенатора Бори, який недавно критикував заходи противників прогибіції, а головно їх заходи завести народнє голосованнє над сею справою як несеріозну гру. Сенатор Едвардс каже, що прогибіція принесла богато шкоди американській суспільности, а головно збільшила пиянство, і тому всякий спосіб для її поваления треба хвалити й пробувати.

ВІДОСЛАЛИ КАПІТАНА КОРАБЛЯ ЗА ПАЧКОВАННЄ ГОРІВКИ.

НЮ ЙОРК, 29. липня. — На приказ американського іміґраційного уряду відослано до Анґлії капітана Рівса з анґлійського корабля Екера, який приїхав до сього порту з ладунком алкоголічних напитків.

СПОДІЮТЬСЯ НОВИХ АРЕШТОВАНЬ У СЕНЗАЦІЙНІМ ПРОЦЕСІ ПАНІ ГОЛ.

СОМЕРВИЛ, Ню Джерзі, 29. липня. — Державна прокураторія, на котрої приказ арештовано вчора паню Гол, вдову по епископальнім проповіднику Голі, який згинув майже чотири роки тому з панею Милз від вбийчого замаху, держить в тайні все слідство. Газети одначе успіли довідатися, що паню Гол арештовано на основі зізнань деяких свідків, з яких вийшло, що пані Гол в день вбийства довідалася якимсь чином про сходини, які собі назначив проповідник Гол з панею Милз, співачкою зі свого церковного хору, на відлюднім місци.

Прокураторія заповідає, що вона незадовго дасть арештувати ще кількоро других людий, але не каже, чи буде арештувати сих людий як важних свідків, чи спільників злочину. Нині прокуратор переслухав межи иншими паню Ґибсон, яка має фарму недалеко від місця, де найдено трупів. Вона повторила свої зізнання, зложені 4 роки тому, що в день убийства вона бачила на доорзі до того місця паню Гол та її братів.

НА СУД ВОЄННИЙ ЗА НАРУШЕННЄ ПРОГИБІЦІЇ.

ВАШИНҐТОН, 29. липня. — 13 недавно заасентерованих прибережних сторожів поставлено на воєнний суд за те, що вони помагали бутлеґерам, які пачкують горівку здовж побережа стейту Ню Джерзі.

МЕКСИКАНСЬКИЙ УРЯД КАЖЕ РОЗОРУЖИТИ КАТОЛИКІВ.

МЕКСИКО, 29. липня. — Сподіюючися оружних виступів католицьких громад проти уряду, мексиканський уряд приказав нині відобрати оружя від усіх католиків.

ЗНОВУ АМЕРИКАНКА БУДЕ ПРОБУВАТИ ПЕРЕПЛИСТИ ЧЕРЕЗ КАНАЛ.

ДОВЕР, Анґлія, 29. липня. — Сюди приїхала відома американська пливачка Мис Кларабел Барет, щоби пробувати доконати діла, яке ще не вдалося ні одній жінці, а то переплисти Анґлійський канал. Буде вона пробувати щастя в найблизшу неділю.

ПРОСТИТУЦІЯ ДІТЕЙ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ.

Одна з найстрашніших язв людськости проституція шаліє й на большевицькій Україні. Харківський урядовий часопис „Комуніст" ствержує, що проституція на Україні поширюється щораз більше та вже діти падуть її жертвою. Числа наведені „Комуністом" просто страшні. Спеціяльна комісія, установлена для тої справи, ствердила, що на 1000 дівчат у віці від 8 до 16 літ 800 віддається платній любови, а 300 з них є хорі венеричною. Взагалі в більших містах України зачинають віддаватися проституції дівчата в 11—12-му році, а від 14—15-го року стаються професіональними проститутками. Радянські власти досі не зарадили тому нещастю. Противно, проституція, головно між дітьми, прибирає щораз грізніщі розміри.

МОРАЛЬНА „САНАЦІЯ".

У Кременці на Волині істнує українська приватна ґімназія, одна з трох, які взагалі на Волині істнують. Під цю ґімназію вже від кількох літ польські урядові та неурядові чинники роблять скриті і явні підкопи, щоб тільки знищити цю культурну інституцію. Найновійша гроза, яка зависла над ґімназією, це спроба віддібрати ґімназії винанятий будинок. Вороги ґімназії суґґерують директорові та учителям ґімназії надію на всякі „блага", між иншим і на польське горожанство, як що тільки не будуть обороняти інституції. Характеристичне є, що недавно якраз заявив „на твердо" мін. внутрішних справ Млодзяновскі українській посольській делеґації, що домагання українського шкільництва мусять бути безумовно виконані. А вже смішне є, що деякі легкодухи зпосеред волинських Українців звязували з цією фантастичною польською санацією свої надії.

СЕРЕД КОМПОЗИТОРІВ.

Композитор Вериківський перобив для чотирохручного фортепянового укладу свій симфонічний твір „6 веснянок". Нині композитор пише цілий цикль веснянок під назвою „Крокове колесо" — для хору, солістів і фортепяна. — Гнат Хоткевич написав серію романсів на текст творів Івана Франка.

НАУКАЖ МОЖЕ БУТИ ЛИШЕНЬ ВЕЛИКОЧЕСЬКА.

З богатьох місць Підкарпатської України надходять відомости про зріст утисків на селян, робітників, службовців, студентів і ин., що з походження є Українці. Так, у Великім Бичкові викинуто студента Клемпотюка, Українця, що звався критикувати чеського професора, великодержавника.

НЕ ДАЮТЬ СПОКОЮ И МЕРТВИМ.

На Чехах істнує закон, що боронить спеціяльним параґрафом всяких релігійних та побутових обрядів над померши-ми: чи то стосується могил, чи памятників, плит, а чи ще там чого.

Ческих урядовців це, одначе, мало обходить. Бо хібаж істнують якісь — хочби й ческі — закони для Підкарпаття? Чеські урядовці на Підкарпатю забороняють горожанам ставити на могилах померших православні трираменні хрести греко-східного зразку. Така заборона звилася по всіх місцевостях березької жупи, а особливо в Неґровій, Керецькій та Ільниці. Цею високо патріотичною і святою роботою занявся чеський урядовець Іршава. Його розпорядження слід написати просто золотими літерами „на науку" кольонізаторам по инших державах. Ось воно у всій його незаймманости:

„Не вільно на далі на грецько-католицьких кладовищах ставити грецько-східні трираменні хрести. Хрести треба робити на взірець грецько-католицьких, або зовсім їх не ставити".

Пішов угору наш урядовець: і на мертвяках заробляє перед начальством, сердешний!

ДУХОБОРИ ХОЧУТЬ ПОКИНУТИ БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ РАЙ.

5 тисяч Духоборів, що тепер живуть комуною в большевицьким раю, звернулися через адвоката Макарова із Саскатуну до альбертійського правительства, щоби воно дало їм догідні услів'я і деяку поміч, то вони готові кождої хвилі прибути до Альберти, заняти землю, і на ній працювати. Макаров радить поселити тих Духоборів на Піс Рівер. До сих пять тисяч російських Духоборів малиби прилучитися і Духобори зі Саскачевану і творити спільні кольонії.

БОРОТЬБА В КОМУНІСТИЧНІЙ ПАРТІЇ В МОСКВІ РОСПАЛЮЄТЬСЯ

МОСКВА, 29. липня. — Боротьба межи ріжними партійками в рамцях комунітсичної партії починає вже виходити на шпальти большевицьких газет. Нині просто всі газети принесли вістки й статті в справі сеї боротьби.

Цікаву заяву складає газета Ізвестія. Вона каже, що тут не повстала нова опозиція, але злучилися зі собою три опозиції: так звана опозиція робітників з року 1921, та 1922., опозиція групи Троцького з 1923. року та нова опозиція з послідного року, яку вели Зіновєв, Каменєв і Ляшевич.

З вісток виходить теж, що маючі владу відкинули заходи опозиції довести до якогось порозуміння межи групами.

ПУАНКАРЕ ПРЕДЛОЖИВ СВОЇ ПОДАТКОВІ ПЛЯНИ.

ПАРИЖ, 29. липня. — Фінансовий комітет палати послів французького парляменту приняв проекти нового податкового закона, предложені новим кабінетом Пуанкаре.

Рівночасно французький уряд увійшов у порозуміння з бельгійським урядом, щоби почати спільні кроки в ціли устаління курсу своїх гроший.

НАСЛІДКИ ФРАНЦУЗЬКИХ ДЕМОНСТРАЦІЙ.

МАДРИД, Еспанія, 29. липня. — З Франції напливає послідними днями справдішна повінь американських і анґлійських туристів, виструашених з Франції демонстраціями проти чужинецьких туристів.

ХВАЛЯТЬСЯ ПОПРАВОЮ ПРОМИСЛІВ.

МОСКВА, 29. липня. — Економіческая Жизнь, орган міністерства народного господарства, подає цифри, що минувшого року промисли Росії зросли в порівнанню з попередним роком о 45 процентів. Ся сама газета подає, що число робітників зросло о 28 процентів, а заплата робітників о 21 процентів.

ФРАНЦУЗАМ НЕ ПОДОБАЮТЬСЯ ПОГЛЯДИ КУЛИДЖА.

ПАРИЖ, 29. липня. — Стоячі близько французького уряду газети критикують заяву президента Кулиджа, який виступив проти ревізії недавно добитої французько-американської згоди про виплату французьких довгів. Відтак газети нападають на сенатора Бора, голову сенатового комітету заграничних справ, називаючи його головним інтриґантом межи Америкою а Европою.

НОВИЙ НАПАД БОЛГАРСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ НА СЕРБІЮ.

ВІДЕНЬ, 29. липня. — З Білгороду доносять, що нині вночі напали болгарські повстанці „комітаджі" на сербську територію та звели з югославянськими жандармами цілонічну боротьбу, яка скінчилася аж тоді, як на поміч жандармам наспів полк сербської піхоти.

Комітаджі стратили шість убитих та 10 ранених, які зараз і попали в руки Сербів. Сі знова стратили 3 вбитих.

ЗМОВА НА ЖИТТЯ ГЕДЖАСЬКОГО КОРОЛЯ.

БАСРА, 29. липня. — В столиці Арабії Мекці відкрито заговір на життя короля Геджаза. Відкрито його в послідній хвилі перед замахом. Всіх виновників зараз переарештовано й страчено. Були се найблизші кревняки самого короля.

КОРОЛЯ НЕМА, А КАРАЮТЬ ЗА ОБРАЗУ КОРОЛЯ.

ДЕБРЕЦИН, Угорщина, 29. липня. — Мадярський суд засудив тут за образу маєстату якогось Поганда Барну, який на одних соціялістичних зборах викрикував: „Геть з королем. Най живе република". Суд станув на становищи, що Угорщина є королівством, хоча король не править. Замітно, однак, що за сей проступок, за який по закону належиться кара на кілька літ, суд дав обжалованому всего 5 днів арешту.

ЧИ ВДАДУТЬСЯ ЗАХОДИ?

МАДРАС, Індія, Азія ,29. липня. — Удільний князь панів независимого князівства Мані-Акал, властитель широких посілостий, Окур Азан, вирішив перемінити свою магомеданську віру на християнську. Сим способом він думає внести замирене в боротьбу межи вірою магометанською а буддійською, яка послідними часами роспалюється до застрашаючих розмірів.

Новонавернений брав досі живу акцію в національним русі Ґіндусів та жертвував для нього великі засоби. Тепер він думає звернути все своє майно на росповсюднення католицької віри в Мані-Акалі, до якої він приступив. Хоча він має вже тепер величезні маєтки, він сподіється незадовго одідичити ще більші.

ЦІКАВИЙ ВОЄННИЙ РОМАН.

ВІДЕНЬ, 29. липня. — В місцевих газетах появилося таке оголошення: „Емма Єдліцка, літ 36, буде ласкава зголоситися на поліцію по 20,000 долярів. Проситься приятелів і знакомих подати її адресу." Показується, що підчас війни до Відня завитав якийсь Карло Брегулець, роджений у Росії, запізнався з дівчиною, залюбився в ній, поїхав до Канади добути майна, і там умер, а при смерти лишив її 20,000 долярів. Для розпізнання дівчини лишив лишень те, що вона є співачка та має перець на лівій руці.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ХТО СІЄ ВІТЕР, ЗБЕРЕ БУРЮ

Від кількох днів польський уряд у Варшаві й його слуги поза границями засукали рукави до писання ґазетних заяв. Заперечують у Варшаві, заперечують у Парижі, заперечують вже й з Вашинґтону, що чутки про наближаючуся війну Польщі проти її сусідів неправдиві.

Заперечуючі видно самі знають, що їх заперечень не візьмуть дуже поважно, тому вони й взялися навести докази на підтвердження своїх заперечень.

Наводять на докази миролюбивости польського уряду по перше те, що военна рада, яка недавно зібралася в Варшаві, говорила не про те, як починати війну, але про зовсім мирну реорґанізацію армії.

Наводять далі, що рада порішила зредукувати число військових офіцирів.

Далі, учасники нарад сейчас по їх закінченню розїхалися на вакації.

Сі докази миролюбивости польського уряду моглиб може кого здурити, якби власне послідна велика війна не мала зовсім подібних подій. Якраз через цілий місяць після замаху у Сараеві зазначився рядом военних конференцій, котрих учасники нібито радили про мирові реорґанізації армій, нібито сейчас по нарадах розїздилися на вакації, та поменьчали свої штаби. На полову мирових заяв ловилися воробці в 1914. році, але за 12 літ вже й ті воробці постарілися.

Як в 1914. році, так і в сьому, головним фактом ситуації є з одної сторони відбуття сеї военної наради, а з другої сторони задержання весняного розпуску польської армії та передержання сеї армії до осени. Сі два факти показувалиби, що на сході Европи збирається справді нова военна хмара.

Як минувшого десятиліття, так і тепер війна майже неминуча. Як тоді конкуруючі зі собою держави обтяжили народи податками на военні ціли, так, що сі вже воліли війну, як щораз дальше збільшуванне видатків, так само й тепер Польща й Росія наложили на своє населенне такі тягарі, що населенне волить уже покінчити все війною, як далі гнутися під невиносимими тягарами. Серед таких умов війна неминуча.

Та чи вибухне вона вже сього року, чи на другий, чи на третий рік, сього не знають навіть ті, які до тої війни збираються. Навіть вони можуть рішити війну відложити, а якась незамітна подія може їх штовхнути до війни, або знов вони можуть рішитися на війну, а якась друга подія може їх здержати. Як смерть невмолима колись прийти мусить, хоч не знати часу, коли саме вона прийде, так і війна приходить, хоч не знати коли, але приходить неминучо, коли люди або народи в своїй глупоті, себелюбстві, або завзяттю назбирають відповідну скількість вибухового матеріялу.

А сього матеріялу Польща вже назбирала стільки, скільки назбирали старі грішниці світа, що викликали були світову війну в 1914. році.

ЛИШЕНЬ ДІЛОМ БУДУЄТЬСЯ

Як доносить уряд Товариства Богдана Хмельницького в Істоні, Па., відділу 137. Українського Народного Союза, на зборах сього товариства вирішувано справу збірки на Сиротинець і Приют для старих членів Українського Народного Союза. Прийшло до збірки жертв, і тоді гр. Михайло Федорчак виступив уперед та зложив з власної кишені суму 100 долярів.

Поступок сього громадянина заслугує на близчу увагу тому, бо тут приходить поважнійша жертва на справу, яка для самого громадянина ледво чи коли може бути корисна особисто. Догадуємося, що хто може позволити собі на жертву в сумі 100 долярів, той певно найде вже спосіб забезпечити свою родину й без сиротинця, і сам не так то дуже буде потребувати приюту на старість. Коли такий громадянин усеж таки посягає в свою кишеню та виймає звідти сто долярів своєї кервавиці, гірко потом і кровю запрацьованої, то маємо тут перед собою образ високо розвиненої громадянської свідомости. Тут дає людина, яка розуміє добре вагу справи, яка розуміє її не лишень розумом, але й серцем. Яка розуміє, що лишень той підпирає справу, хто жертвує гроші або працю. Яка розуміє, що два рази дає той, хто сейчас дає.

Поступок гр. Михайла Федорчака відбивається особливо силью від поступку членів одного відділу, які виступали проти Сиротинця на тій основі, бо мовляв сиротинець буде поставлений за далеко від них. Вони видно готові були дати жертву на сиротинець лишень тоді, якби його поставити їм над головами, а ще й тоді, хто зна, чи вони не виїхалиб на другий плейз та не стали кричати, що їм сиротинець все ще за далеко. Підчеркуємо сей факт на доказ, що свідомість проявляється вчинком, жертвенністю. Патріотизм проявляється жертвенністю на національні справи. Розумінне потреби якоїсь інституції жертвою на сю інституцію. Розумінне потреби сиротинця пожертвуваннем на сиротинець.

ТОЙ, ХТО НЕ ВИПОВНЯЄ ТОГО ДІЛА, ДО КОТРОГО ВІН ПОЧУВАЄТЬСЯ, ЛИШЕНЬ ДЛЯТОГО, ЩО ВОНО ВИДАЄТЬСЯ ЙОМУ МАЛИМ, ОБМАНЮЄ СЕБЕ САМОГО. ВІН НЕ ВИКОНУЄ ЙОГО ДЛЯТОГО, ЩО ВОНО МАЛЕ, АЛЕ ТОМУ, ЩО ВОНО ДЛЯ НЬОГО ЗАВЕЛИКЕ.

НЕЩАСЛИВИЙ ПЕРЕМОЖЕЦЬ

У Франції мало не що тижня нова міністерська кріза. Недавно лише покликано нанову Геріота сформувати кабінет міністрів, але за день уже він перестав бути міністром. Якось дивно замкнулося премієрство у Франції поміж кількома особами. Найчастійше стає премієром Арістід Бріян, за ним неодмінно кличуть Геріота, а далі Пуанкаре, деколи Пенлеве. Здається, що вся французька політика обертається довкола цих чотирох імен. Немовби поза ними не було людей, якіб у нещасливий час для економічного життя Франції стали при кермі.

І дійсно, нині треба багато відваги, щоби схотіти бути премієром міністрів і стати на капітанський місток французького державного судна.

Французький горожанин все думає, що досить знайти розумну людину, особливо міністра фінансів, щоби виправити тяжкий фінансовий стан. А преса французька цю думку у свого читача підтримує. Політики-ж, хоч і знають дійсні причини економічної кризи, всеж не хотять признатися до старих своїх помилок та гадають якнебудь обдурити закони економічного розвитку. Не хотять Французи признати основного факту історії, що не самі Німці програли війну, але гроградли її й Французи. Програли її економічно, хоч мілітарно й перемогли Німеччину. Сучасна війна то не війна армій. Сучасна війна то війна народів. Тому мало перемогти в полі, перемогти в боях армій, а головне треба перемогти у своїй внутрішній орґанізації. Перемогти треба економічно.

Як раз економічної перемоги Франція не досягла. Правда, Версайський мир наклав на Німеччину вагу ріжниж страшних контрибуцій, але щоби ті контрибуції виплатити, Німеччина мусить добре стояти економічно. Пробували колись Французи силою взяти з голодного й голого Німця те, чого їм треба було. Окупували Рур, вугляний район Німеччини. Але з того нічого не вийшло, бо Німеччина зовсім перестала платити свої репараційні рати.

Тоді й Французам стало ясно, що Німеччина мусить жити та економічно окріпнути, щоби виконати тягарі, покладені на неї державами-переможцями. Тут прийшов Німеччині на деяку допомогу фінансовий плян Доса, який дав Німцям можливість економічно поліпшити дещо свій стан до можливого життя, але зате він урегулював виплату Франції не в таких розмірах і не в таких реченцях, на які зазіхали Французи.

Ось тут і почалася траґедія Франції. Німці, програвши війну у полі, сказали собі, що для них наступили чорні дні, що вони тепер повинні напружити всі свої сили, щоби не загинути. Тому стали знову до роботи на всіх ділянках свого життя. Не тільки стали до роботи з німецькою пильністю, настирливістю, але разом з тим почали ще більше бути ощадними, ніж були до того часу, — а ощадністю своєю Німці вже давно прославлені на увесь світ. Ці два чинники: уперта й продуктивна праця та ощадність, дали можливість Німеччині не тільки стабілізувати свою валюту, за чим тепер так побиваються Французи, але більше того — дали можливість завести золоту валюту. Тут Німці перемогли Французів, подивившись просто, сміло у вічі своїй гіркій недолі.

Зате Французи святкували увесь час свою перемогу. Вони певні були того, що їм тепер нема чого тяжко працювати, нема для чого бути ощадними, бо переможений ворог заплатить їм за пролиту кров. Тому Франція не старалася стати як найбільше ощадною, як найбільше працьовитою. Навпаки, увесь час від великої війни вона проводила в ріжних міжнародних авантурах, творила і утримувала своїм коштом ріжних фаворитів, як Польщу, Румунію, почасти Чехію, тощо. Робила це вона все тому, що по війні вона прагнула стати мировим герштом. Замісць сього вона сама довела себе до внутрішньої руїни.

Вратувати Францію від прокляття перемоги мігби лише той, що ставби сам вище всіх перемог та мігби відвернути душу всього французького народу від вичікування ратунку від військової переваги, а звернути її до упертої праці, ощадности. Але лекше перемогти другого, ніж перемогти самого себе. Німецький публіцист Генрих Ман говорить: „Переможеному є вказаним пригадати собі своє людське достоїнство, а переможець засуджений на те, щоби в духовному й моральному відношеню спуститься нижче".

Дійсно, Німці перейшли через свою поразку немовби через той вогонь, що гартує залізо в крицю. Залізна передвоенна Німеччина стала крицевою по війні. І як їй ще не тяжко, всеж вона вже бачить свою зорю відродження, яка веде її до поліпшення життя всього народу, а разом з ним і держави.

Зате Франція ще бачить лише як щастя її перемоги, яким вона була так запянена, все більше згасає, ховаючись за небосхил, а натомісць наступає темна ніч тяжкого хаосу. Ще в травні 1919. року, коли скрізь греміли сурми радісної перемоги по Франції, Генрих Ман говорив: „Але прокляття перемоги всеж ляже на переможця, і йому буде важче перемогти наслідки своєї перемоги, ніж Німцям наслідки своєї поразки".

Він мав рацію. Тепер Франція душиться в своїй перемозі. Шукає нервово виходу з тяжкої економічної кризи, яка все більше стискає її залізними обценьками. Вихід французької політики намагаються знайти в заступленню на командировському містку одних людей иншими. Але з кожною новою заміною стан не поліпшується, а навпаки, погіршується. Погіршується тому, що жерело лиха не полягає в окремих людях. Не у винаходї якоїсь чудодійної, маґічної фінансової програми порятунок Франції, а в переоцінці наслідків своєї перемоги. До такої переоцінки може привести корінна зміна психольоґії всього французького народу. Лише тоді, як Франція признає, що вона економічно програла війну, або скорше, що вона її так обезсилила, що жадні німецькі репарації, ні угоди про сплати боргів Америці чи Анґлії, ні до чого не приведуть, коли французький народ перестане святкувати свою перемогу, а французький уряд перестане бавитися в уряд держави претендуючої на світового гершта, зможе вона найти початок шляхів до свого економічного відродження. До того-ж часу буде бродити в гущавині економічного хаосу, в який завів її чад перемоги.

Відомости з Франції не дають доказів на те, що там вже починається доба протверезіння. Покищо ще далі шукають ріжних чарівників, якіб одним помахом своєї чарівної палички відразу направили фінансовий стан Франції, полишаючи й далі народови весело жити, не обтяжатися працею та сподіватися, що Німеччина буде утримувати цілу французьку державу на своїх коштах.

Тому прихід кабінету Геріота, чи знову Бріянда, чи Пуанкаре, чи когось иншого, Франції не врятує. Потрібна корінна направа всього французького життя, французької політики та признання всією Францією, що в цій війні вона економічно переможена, а тому і уряджувати своє життя належить їй так, як переможеному.

Порятунок же переможеного завжди знаходиться в праці й ощадности, та ще раз в праці й ощадности.

ЯК БУДУЄМО СИРОТИНЕЦЬ У. Н. СОЮЗА.

71.

Братство св. Кирила й Методія в Ст. Клер, Па., відділ 311. Українського Народного Союза.

Діставши Ваші відозви в місяцю маю, ми на жаль не могли тоді нічого зробити, бо наша відділова каса була вичерпана через довгий страйк вуглевих робітників, які складають наш відділ.

Та не могучи виасиґнувати з каси відділу, члени рішили одноголосно збирати добровільні жертви межи собою. Збірка досі дала суму 28 долярів, які ми пересилаємо як початок нашої жертви для українського сиротинця й приюту для старців Українського Народного Союза.

Се початок, після якого справа піде певно краще, як скінчуться літні місяці. К. Феценко, секретар.

72.

Братство св. Арх. Михаїла в Єйтсборо, Па., відділ 51. Українського Народного Союза.

На місячних зборах нашого відділу члени взяли під розвагу справу Сиротинця й ухвалили, що кождий член має дати 1 доляра жертви. Досі зложило 23 членів, і ми посилаємо 23 доляри. Пять членів заявило, що дасть пізнійше. Один упертий член заявив, що він проти і не дасть, але він буде мусіти виконати ухвалу відділу. Федор Кухар, предсідатель; Анастазія Вуйчик, секретар.

73.

Товариство Українська Січ в Бриджпорті, Конн., відділ 59. У. Н. Союза.

Наше товариство взяло справу Сиротинця під дебату на своїм звичайнім мітингу. Секретар гр. Михайло Галькевич прочитав відозву від комітету Сиротинця при Укр. Нар. Союзі та пояснив коротко всім членам вагу сиротинця і приюту для старих членів. По короткій дискусії ухвалено, що нам тут такого приюту для сиріт і старців потрібно. Ухвалено також, щоб з місцевої каси жертвувати суму 25 долярів, а кождий член і членкиня Укр. Нар. Союза має дати найменшу жертву в сумі одного доляра. До сего часу зібрано й вислано на початок $15 збірки. Проситься тих членів, котрі ще не доложили своєї цеголки під будову, щоби зложили як найскорше. Михайло Галькевич, фінансовий секретар.

74.

Братство св. Кирила й Методія в Олифанті, Па., відділ 86 Українського Народного Союза.

Члени нашого відділу рішили на місячних зборах, на котрих ми взяли під розвагу справу Сиротинця, що нам такого Сиротинця при Українськім Народнім Союзі доконче потрібно.

Опісля відділ ухвалив дати з відділової каси суму 50 долярів, а члени мають дати по одному долярови від особи. Досі вже сколектовано 20 долярів. Взивається всіх членів зложити ухвалену жертву, щоби не задержувати висилки жертв. Нам Сиротинця потреба, і потреба його як найскорше. Сього вимагає і добро членів і добро нашої орґанізації, бо як орґанізація буде мати свій Сиротинець, то тоді члени будуть лекше до неї горнутися. — Григорій Сайкевич, предсідатель; Трофим Мороз, секретар; Олекса Шийка, касієр.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

У ВІДПОВІДЬ о. КУРИЛОВИ.

В 83. числі епископської ґазети вичитав я довжезну оборону епископа Богачевського, написану о. Курилом. Скажу у відповідь на сю статтю відразу, що ся стаття на нікого враження не зробить такого, як хотів зробити о. Курило, бо нині український нарід в Америці вже розуміє, чому священик боронить свого епископа в ґазеті.

Тай то ще не відповідь, а напасть на д-ра Мишугу. Видно, о. Курило думає, що аби щось доказати, то треба вилаятися вперед. Скажу Вам, Отче, що наші люди лайок не люблять, і знають, що лайками воює перед народом лишень той, хто своїми читачами погорджує.

Щодо самого епископа, то о. Курило вибрався заперечувати те, що ми вже давно знаємо з того, що бачили на власні очи. Чи-ж не був у нас епископ Богачевський вже давнійше? Як лише приїхав до Америки, так зараз почав їздити по візитації церков з міста до міста. Нарід сходився на ту візитацію з далека, щоби почути слова епископа, який приїхав зі старого краю. Вони хотіли почути, як там у старому краю нарід бореться проти ворогів свого народа, проти гнобителів, що захопили наш нарід у ярмо, й хочуть зробити з нього худобу. Вірні українські католики хотіли почути від нього, як польський уряд намагається втягнути українську католицьку церкву в польське ярмо і як українські священики боряться зі своїми вірними проти польських злодійств.

Приходить проповідь. Увесь нарід очи звернув на казальницю. Уха нащурив. Ловить кожде слово. А епископ говорить про все: про святих, про Христа, оповідає ріжні приповідки, але про наш народ у старому краю ані слова не скаже. Народ ждав і ждав і таки не діждався від нього ні слова про український народ і українську католицьку церкву. Говорив про всяких мучеників, які жили сотки літ тому назад, а тих трицять міліонів мучеників, які за наших часів мучаться, не згадав навіть одним словом. Нарід вийшов з церкви і питався самого себе: Чому епископ не згадав про український замучений нарід? Боявся загнівати Поляків? Боявся єзуїтів або Риму або Польщі? Чого він мав боятися? Та ми живемо на вільній землі Вашинґтона, і він тепер на вільній землі Вашинґтона, і можемо говорити отверто про свої болі.

На місце сього епископ Богачевський страшив нас пеклом, як ми не будемо слухати уряду. Старі байки нам оповідав епископ Богачевський, бо на те ми в Америці живемо, щоби знати, що треба слухати лишень той уряд, який народ самий установив, а треба боротися проти того уряду, який самий захопив власть у свої руки й душить людий.

Сі страшення чортом і пеклом не поможуть і о. Курилі, як він починає страшити ними нас. Він повинен стидатися також шукати д-рови Мишузі місця в Щоденних Вістях. І там, Отче, є люди, і не тикайте нікому джабом в очи. Ми парохії не маємо, і не боїмося, що не буде нам що робити, як втратимо парохію. Роботи не всі бояться, Отче, і не кождий стане лизатися, аби лишень на парохії держатися. Пеклом і чортом нас не страште, бо нині вже не ті часи, Отче. Ми вже знаємо, що колись люди орали плугами деревляними, а нині вже орють зелізними.

І Вам і Вашому епископови порадимо, аби вони працювали для українського народа, бо тут не Польща. Священики й епископи, яких ми удержуємо нашою кервавицею, мають заступатися за народом, виступати проти ляцьких кривд на полі політичнім і церковнім. Як хто хоче служити Полякам, то най служить, — вольному воля, — але най його удержують своїми грішми Поляки.

Ігнатій Климишин.

Палмертон, Па.

ЩЕ ТОЙ САМИЙ о. КУРИЛО.

Помітив я в часописи Америці, що в обороні епископа виступив великий оборонець покривдженого народа, о. шамбелян Курило. Для народної справи не могло краще статися, бо о. шамбелян Курило бував уже по ріжних парохіях, і люди його добре знають, і тому добре, що се він виступив з обороною епископа Богачевського. Може ще в якій парохії він не був, то най сі напишуть до тих парохій, де він був, а люди вже напишуть про о. шамбеляна.

Ми, парохіяни сиракюзької парохії, добре знаємо о. Курила, а собі пригадаємо, як він раз зі злости на собі одежу дер, то не дивуємося йому ні трохи, що він у своїй обороні епископа зі злости всіх у болоті змішав. Наші парохіяни прочитали сю статтю Курила, і кажуть: Такий то й епископ, коли лишень о. Курило його боронить.

о. Курило пише, що все, що епископ захоче з нами зробити, ми маємо виконати. Він є наш пан, а ми його слуги. Як він нам скаже дверми рипати, то ми маємо дверми рипати і ні чичирк. Як він захоче з наших священиків зробити целібатників, то ми маємо приняти целібатників. Як йому завтра захочеться святкувати разом з Поляками тай правити богослуження по латинськи, то ми маємо слухати й робити, як він каже. Як йому позавтра захочеться зробити нас зовсім латинниками, а відтак і Поляками, то ми маємо вклонитися, і стати латинниками й Поляками.

о. Курило скаже, що до сього не йде, але ми спокійно всему приглядаємося і добре знаємо, до чого воно йде. Чому то вже два роки минає від конкордату, а тут епископ зі своїми священиками ще не запротестував проти конкордату, який хоче зробити з нашої церкви польську служницю? Чому епископ не протестує, але ще здержує всякий протест?

о. Курило думає, що як буде кадити епископови, Назарукови й Полякам, то наші люди від того каджения зачадяться й вже протестувати не будуть мати сили. Вони помилилися щодо нас. Ми примусимо їх служити народови, а як вони не захочуть, то їх пішлемо туди, звідки прийшли, до тих панів, яким вони служать.

Михайло Клюсик,
сиракюзький парохіянин і член У. Н. Союза.

СТРАШНА КАТАСТРОФА НА ПРУТІ.

Цими днями скоїлася на Пруті між селами Семаківці і Дебеславці страшна катастрофа, яка потягнула за собою смерть 11 осіб, переважно українських селян. До катастрофи прийшло так: ґрупа селян і кількох Жидів, їдучи на ярмарок, мусіли переправитись через Прут поромом. Пором в цьому місці удержує — і то без концесії — властитель кількох дооколичних млинів. Він так злочинно занедбав догляд порому, що вода зовсім підмулила стовпи, і коли більший тягар знайшовся на поромі, вони подалися, а пором став потопати. Струя в тому місці сильна, отже ратунок був майже неможливий. Вирятувалося всего 7 людей, в тім 1 Жид. Вину за смерть тих людей приписують коломийському старостству, яке не пильнує того, чого воно повинно пильнувати.

ПОДОРОЖНІ НОТАТКИ З БУКОВИНИ.

(За „Вістями").

Минули польську і віхали на румунську територію: я, один торговельний агент з Відня і один черновецький студент, що нам цілу дорогу оповідав про страхіття румунської влади на Буковині. За порадою студента чистимо валізки від всеі, хочби дещо підозрілої літератури, викидаємо через вікна газети, перевіряємо докладно вже мабуть у сотий раз свої кишені, бо румунська погранична контроля — як нас запевняє студент — призвичаєна дивитися на тих, в кого знаходять богато книжок без огляду на зміст, як на большевицького агітатора, а тому відповідно контролює.

Врешті потяг зупиняється. Виглядаю з вікна і бачу невеличку зі знищеними будинками стацію, де на головному будинку уміщена незрозуміла мені румунська напись, що повинна би заступити колись українську напись — „Неполуківці". Стація майже порожня. На пероні стації стоїть тільки двох селян, трох жандармів, пять румунських жовнірів і кілька залізничих урядовців та робітників. От тобі — думаю — символ румунської влади на Буковині. Двох селян, а трох жандармів! Але найбільше поразив мене зовнішний вигляд румунських жовнірів, що босі, обдерті, просто жебраки стояли випрямувані перед потягом „на поздоров".

— Це ще найкраще одягнені, — пояснює мені студент — бо румунська військова влада висилає на службу по стаціях, куди переїздять чужинці, так убраних жовнірів, як їх висилають на всякі паради в Чернівцях.

В наше купе увійшов контрольор. Не помогло то, що всяку літературу ми викинули. Контрольор перевернув наші валізки до гори дном, прошукав кожний рубчик в одязі, заглядав дуже довго в очі і аж тоді віддав нам наші пашпорти на знак, що можемо їхати дальше.

Потяг відїзджав аж за пів години. За той час треба було купити білет до Черновець і розміняти гроші. Повернувши до вагону, я застав вже тут тих двох селян, що передше проходжувалися по пероні. Сиділи в кутку і перешіптувалися. Захотілося побалакати з ними і довідатися про настрої українського села. Самі з Неполуківець, а їдуть до Черновець — тільки всього, що на початку можна було довідатися. Коли рушив потяг, а я вже досить наговорився про погоду, про життя-буття в Галичині, почаствував своїх співбесідників кілька разів польськими папіросами, тоді лише ми розбалакалися сердечніще. Розказали мені, що їдуть до Черновець до банку позичати гроші і то вже третій раз, бо все обіцяють, а не дають. Скаржилися, що на селі велика нужда. Заробітків нема ніяких: попереднього року був на Буковині неврожай і на передніжку нема хліба. Ходять люди на заробітки через кордон, аж до Галичини рубати дрова, але там їх немилосердно експльоатують і тому перестають ходити. Податки дуже великі, а до того долучаються ще військові самовільні реквизиції. Товарів фабричних докупитися годі, бо дуже дорогі. Гроші в позичку хоч згинь на селі не дістанеш. Селяне обіцюють вже 100 і більш процентів і то не можна дістати.

— А як живете з Румунами? — питаю.

— Ані навіть не згадуйте!

— Чому?

— Ми їх маємо вже по вуха. Що години приходить тобі хтось до хати, то жандарм, то нотар, то жовнір, то пограничний сторож, то екзекутор, то агент сігуранції і кожному дай! Не даси, то він все собі щось знайде, щоби помститися. Або запише, що собака неприв'язана ходить, або не подобається йому, що гній не прикритий — і за те приходиться опісля платити кару — або податок наложить такий, що отриматися годі, або коня зареквірує, або за переховання бунтівників вчепиться, і т. д.

— А школа яка у вас?

— Румунська — а яка? Ще в 1920 році Румуни завели свою школу.

— І вчаться діти?

— Та вчатся, але як? Учитель у нас свій чоловік, Українець. Але приказали Румуни вчити по румунському, то вчить, хоч сам нічого по румунськи не знає. Їздив аж два рази на курси до Яссь, але мимо того ті діти, що нині виходять зі школи, не вміють навіть підписатися.

— У вас тепер вибори ідуть? — звертаю я до теми, що мене особливо інтересувала.

— Та ідуть... і замовкли, бо поїзд станув і до нашого вагону ввійшов один залізничник. Почали знов з гарної погоди. Чуючи українську мову, залізничник присівся до нас. Довідуюся, що працює при товарових потягах і заробляє місячно 1.600 леїв (15 карб.). Дивуюся, що так мало, бо вже на стації в Неполуківцях переконався, що життя в Румунії незвичайно дороге.

— Та це в мене тільки на тютюн вистарчає, — каже залізничник.

— Ну, а решта?

— Продаємо вагони, — каже з усмішкою залізничник.

— Як то, продаєте?

— Цілком просто. Треба комунебудь вагонів, то він не звертається до начальника стації, бо там требаби платити великого хабара, довго чекати на замовлені вагони і платити за них по усталеній тарифі. Ми, що провадимо товарні вагони, продаємо їх по дуже низькій ціні і зараз же доставляємо.

— А що на то начальники стацій?

— Треба ділитися з ними і мовчать. Дивуєтесь? Ні, не дивуйтесь, бо жити треба, а хто в Румунії так не робить?

І це балакав не хто инший, а звичайний залізничий робітник найнизшої категорії і до того Українець, якого Румуни по окупації Буковини звільнили були зі служби, навіть, на мою думку, без спеціяльних спекулянтських здібностей. А що доперва діється в інших сферах державного життя?

Звертаю знов балачку на вибори. Питаю про партії, про програму партій, про виборчу агітацію і т. д. Мої співбесідники в тому питанні визнаються мало. Оповідають мені тільки, що при попередніх виборах голосували селяне на Братіяну (ліберальна партія), бо так казали голосувати війти, а самі нічого не знають, бо не читають газет, по румунськи не розуміють, а своїх нема. Проте стратили всяку надію, щоби колись українському селянинові під румунською владою жилося краще, тому виборами інтересуються мало.

Питають, чи знаю, як там у большевиків і чи правда то, що там люде людей їдять? Ні — кажу — неправда. А тут говорять.

Зі зрозумілих причин балачку на ту тему перериваємо, бо і я і мабуть мої співбесідники пригадали собі, що і стіни мають вуха, — а ми в країні сігуранці.

Поїзд вже доїзджає до Черновець, а мені ще хотілось би довідатися про земельну реформу на Буковині. „Ну що, Румуни дали землю?" — кинув я. „Дали та не нам" — відповідали селяне.

— А кому?

— Своїм прислужникам, що їх як саранчі налізло на Буковину. Дістали по 5 гектарів землі ті, що ніколи не робили на ній і нині не роблять, а сидять собі в Чернівцях, а нам ту землю наймають за великі гроші.

Потяг станув вже в Чернівцях. Збираємо пакунки і виходимо на перон. На стації людей стільки, що годі протиснутися. Робітники, селяне, офіцири, купці, а у самих входових дверей уставлений живий образ великої Румунії, тюрми народів. Стоять закуті разом в один ланцюх, обдерті, босі жовніри румунської армії, чоловік до 50, або і більш. Хто вони по національности тяжко сказати, бо втікають з армії і бунтуються, як Румуни, так і Українці, Мадяри, Німці, Болгари і инші. Але це таке мабуть буденне явище, що навіть ніхто не звертає на них уваги.

М. Кравченко.

Чернівці, в травні 1926 р.

ПРОГИБІЦІЯ В КАНАДІ ПРОЦВИТАЄ.

В Ніягара Фолс, Онт., знайшла охорона прогибіції минувшої суботи 17 тисяч фляшок добрих лікерів, вартости в грошах 40 тисяч долярів.

Все се „добро" находилося в великій стайни фармера Віліяма Дваера, яка була головним складом для протизаконних торговців лікерами.

„СЛОВО ПОЛЬСКЕ" ЗНОВУ ЇРИТУЄТЬСЯ.

Цим разом передовсім на Народню Організацію Українців м. Львова (ч. з 1/VII 1926 р.). Заболіло „Słowo Polskie" це, що Народня Організація Українців міста Львова видала з кінцем шкільного року афіші і летючки в шкільній справі, які масово розділено по місті, зглядно поширено поміж українським громадянством Львова. В цих афішах і летючках подала Народня Організація спис українських шкіл у Львові та візвала Українців громадян м. Львова, щоби не дали стерооризувати себе заходами з польської сторони — і то навіть таких офіціяльних чинників як магістрат і міська шкільна рада — та вписували свої діти виключно до українських шкіл по думці клича „ніодна українська дитина до чужої школи". І цей власне клич дуже не подобався „Słowo Polsko-му, яке його навіть дослівно цитує. Не подобається, бо „Słowo Polskie" пропагує тепер, відповідно до найновіщої рецепти Прушинского, закинути дотеперішню методу непринимання українських дітей до державних польських шкіл (що в практиці видно не допровадила до „бажаних" вислідів) — а впровадити нову, цілком відмінну тактику, а саме, щоби по змозі як найчисленніще приймати українські діти до польських шкіл. В якій цілі — кожному ясно. Загалом зі справою розширення згаданих афішів Народньої Організації ділялися якісь містерії. Якісь чинники старалися вплинути на це, щоби Народній Організації заборонити їх розділення по місті. Та ці заходи не увінчалися успіхом і тепер „Słowo Polskie" їритується.

СЕЛЯНСЬКІ СТРАЙКИ.

Доведене до краю визиском польських поміщиків селянство розпочало боротьбу. В селах Френалівка і Ляшки вибух страйк. Дідич спровадив робітників із сусідніх сіл, але вони на зазив місцевих робітників залишили працю. Страйк тріває вже кілька днів і є надія, що пошириться на дальші села.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Віктор Гіґо.

БИТВА ПІД ВАТЕРЛЬО.

(З французької мови переклав Іван Франко).

(3)

Сей сад чутливий так само, як кождий инший сад у маю. Бачимо в нім золоті пупінки і живі цвітки кульбаби. Трава скрізь висока і в ній пасуться робучі коні. Між деревами перевішано волосяні шнури, на яких сушиться білизна і змушує прохожого схиляти голову. Ходиш по тім запущенім облозі, і нога наступає на кертичі купини. Посеред буряну видно пень перевернений до гори корінням, але ще живий і покритий зеленю. Тут майор Блекмен оперся плечима о дерево, і спустив дух. Під сусіднім великим деревом упав німецький генерал Діпля, потомок французької родини, що емігрувала наслідком знесення Нантського едикту. Обік сего дерева нависла стара, хора яблінка, обвязана соломяним перевеслом і обмазана глиною. Майже всі яблоні хиляться від старости. Нема між ними ані одної, якої не ранила би гарматня або карабінова куля. Богато в тім саду кістяків сухих дерев. Поміж гиляками літають круки, а повисше саду лісок повний фіялок. Бодієн убитий, Фуа ранений, пожежа, вбійства, різня, потоки крови англійської, німецької та французької змішані в шаленім бою, криниця повна трупів, полк Нассау і полк Брунсвік знищені, Діпля вбитий, англійської гвардії покалічені, двадцять французських баталіонів і чотирнацять баталіонів корпусу Рея здесятковані, три тисячі людий у отсій одній руїні Гугомонта порубаних шаблями, поранених, подушених, постріляних попалених, — і все те на те, аби сегодня тутешній селянин міг сказати до подорожного: „Паночку, дайте мені три франки, а коли схочете слухати, оповім вам історію про Ватерльо".

III. День 18. червня 1815.

Вернімо в зад і поставмо себе в першу половину р. 1815. Як би не був ішов дощ у ночи з дня 17. на 18. червня 1815 р., будучність Европи була-би змінила ся. Кілька крапель дощу більше або менше спричинило впадок Наполеона. Аби Ватерльо було закінченем Австерліца, Провидіние, не потребувало нічого більше, як тільки спустити троха дощу: хмара, що протягла небом не в пору, вистарчила на те, аби перевернути цілий світ.

Битва під Ватерльо не могла розпочатися швидше, як під до дванацятої в полудне, і се дало час Блїхерови дійти на місце. Чому? Бо земля була розмокла. Треба було чекати, аж троха підсхне, аби артилерія могла вирушити.

Наполеон був офіцером артилерії і чув себе ним. Основою сего незвичайного полководця був чоловік, який у своїм рапорті до Директорії про битву під Абукіром сказав: „Стілько наших куль убило шість людий!" Всі його пляни битв були основані на артилерії. Звернути огонь артилерії в одну дану точку, се для нього був ключ побіди. Стратегію ворожого генерала він трактував як твердиню, в якій треба пробити пролом. Слабі точки свої армії він скріпляв легкими гарматами. Гарматами завязував і розвязував вузли битв. Цільність вистрілу — се була головна прикмета його генія. Розбити чотирокутники, розсипати полки, розірвати лінії, змести й розпорошити маси, се було для нього всім. Бити й бити ненастанно, а бите поручав кулям. Метода страшна, що в злуці з генієм зробила непобідимим протягом 15 літ сего понурого атлета военних поєдинків.

Дня 18. червня 1815 р. він числив на артилерію тим більше, що мав її більше. Веллінгтон мав лише 159 огнених гирл, а Наполеон мав 240. Маючи суху землю, артилерия могла доїхати на місце і битва мала зачатися й скінчитися в двох годинах, три години перед приходом Прусаків.

Скілько помилок мусів зробити Наполеон, аби програти сю битву? Чи розбиття корабля можна класти в вину командантови корабля? Чи видимий фізичний упадок Наполеона в ту пору був злучений також із деяким ослабленем його духа? Чи двацять літ війни ослабили вістре так як піхву, а душу так як тіло? Чи в капітані прикро давав себе відчути ветеран? Одним словом, чи сей геній, як повірило богато поважних історіків, почав гаснути? Чи він доходив до безумства і закривав сам перед собою своє ослаблення? Чи він — се було би великий гріх у полководця — не почував небезпеки? Чи в тім ряді великих людий матеріяльного світа, яких можна назвати велитнями діяльности, настає вік короткозорости геніїв? Старість не перемагала геніїв ідеалу. Данте, Михайло Анджельо старіючися росли; чи Ганнібаль і Наполеон старіючися маліли? Чи Наполеон утратив ясне розуміне побіди? Чи він не здужав уже пізнати підводну скелю, відчути сильце, розріжнити беріг від шумної безодні? Чи він не міг пронюхати погрому? Він, що все знав усі дороги до триюмфу і з висоти свойого блискавкового воза показував їх всевладним пальцем, чиж тепер попав у таке фатальне остовпіне, що погнав на зломане голови бурливий поїзд своїх легіонів? маючи сорок шість літ, чи-ж був він опанований цілковитим одуром? Сей титанічний візник призначення, чи-ж він тепер не був нічим більше, як зломи-головою?

Мені здається, що ні. Його плян битви, по всім признакам, був архитвором. Ударити просто в середину лінії союзників, зробити пролом у ворожій армії, розбити її на двоє, виперти британську половину на Галь, а пруську половину на Тонгр, зробити з Веллінгтона й Блїхера два відривки, заняти Мон-Сен-Жан, обсадити Бруксель, викинути Німців за Рейн і зіпхнути Англійців у море, от-се для Наполеона було задачею сеї битви. Далі побачимо.

Розуміється, я не маю претенсії написати історію битви під Ватерльо. Одна з головних сцен драми, яку оповідаю тут, вяжеться з сею битвою, але її історія не моя річ. Вона зрештою написана вже і написана майстерно, з одного боку відповідно до поглядів Наполеона, з другого боку відповідно до поглядів цілої плеяди історіків таких як Вальтер Скотт, Ламартен, Волябель, Шарра, Кіне та Тьєр. Лишаю історикам кождому своє, а пишу тільки як свідок із далека, що прохожий по долині, що шукаючи слідів, схиляється над землею, удобреною людським мясом, а може приймаючи привиди за дійсність. Не маю права підносити голову в імя науки перед збором фактів, де без сумніву бачимо також привиди. Нема в мене ані военної практики, ані стратегічної компетенції, яка виправдувала би мої погляди. На мою думку цілий ряд припадків панував над обома начальниками битви під Ватерльо, а над тими припадками панувало призначене, ся таємна сила, про яку вільно мені судити так, як судить наївна душа народа.

IV. A.

Хто хоче докладно уявити собі плян битви під Ватерльо, нехай у думці покладе на земли велике А. Ліве рамя сеї букви, се дорога з Нівелля, праве, дорога з Женапи; поперечниця букви А, се перехресна дорога з Оена до Брен-ль-Алледа, а верхок тої букви, се Мон-Сен-Жан. Тут стояв Веллінгтон. Нижня точка лівого рамени, се Гугомонт; тут стояли Рей та Жером Бонапарте. Нижня точка правого рамени, се Бель-Аллянс, де стояв Наполеон. Троха висше того місця, де поперечниця букви А доходить до правого рамени і перетинає його, лежить місцевість Гай-Сент. У середині сеї поперечниці лежить як раз точка, де було сказане останне слово битви. Там поміщено каменного льва, мимовільний символ геройства цісарської гвардії.

Трикутник, що міститься в горішній части букви А між двома раменами й поперечницею, се площа Мон-Сен-Жан. Боротьба за сю площу, се основа цілої битви. Крила обох армій розтягалися на право й на ліво обох доріг Женапи та Нівелля; Д'Ерльон ставив чоло Піктонови, а Рей ставив чоло Гіллеви. За верхком букви А, за площею Мон-Сен-Жана тягнеться ліс Суань. Що до самої площі треба представити собі широкий хвилястий терен; кождий горб вистає понад дальший горб, а всі ті хвилювання підіймаються в напрямі до оселі Мон-Сен-Жан, а кінчаться в лісі.

Два ворожі війська на полі битви, се два борці. Се боротьба двох силачів. Один силкується повалити другого. Вони хапаються всего; корч, се точка опори; вугол стіни, се заслона. Не маючи перед собою хоч мізерної хатини для заслони, полк уступає. Обниження рівнини, підвисшення грунту, поперечня стежка в відповідній місци, лісок, рівчак може спинити рух велитня званого армією і змусити його до повороту. Хто уступає з поля, той побитий. Тому відвічальний начальник мусить оглянути точно найменшу купку дерев і змірити найменше заглублення площі.

Оба генерали дуже уважно перестудіювали площу коло Мон-Сен-Жана, що зветься тепер Ватерльо. Веллінгтон з далекозорою старанністю оглянув її як місце будучої великої битви. На тім терені д. 18. червня Веллінгтон мав добре положенне, а Наполеон гірше. Англійська армія стояла висше, а французька нижше.

Начеркнути тут вигляд Наполеона на коні з люнетою в руці, на височині Россомма в ранці д. 18. червня 1815, се можна майже зайве. Поки покажу його тут, його бачив увесь світ. Сей спокійний профіль під малим капелюхом бріенської школи, сей зелений уніформ з білими вилогами, що покривали звізду, сурдут, що покривав еполети (нараменники), шмат червоного пояса видний з під камізельки, шкіряні штани, білий кінь з чапраком із червоного аксаміту, що на обох кінцях мав нашиті букви N під коронами та орлами, чоботи з довгими холявами на шовкових панчохах, срібні остроги, меч із битви під Маренго — ось і вся постава того послідного цісаря перед нашою уявою, якого величають одні, а остро осуджують инші.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ШЛЯХИ ПЕРЕЛЕТНИХ ПТИЦЬ.

Наклін до мандрівництва розвинувся у птиць у ледяній добі. Птахи наслідком кліматичних відносин мусіли тоді шукати собі поживи в інших місцях, як у батьківщині. Ці прикмети й потрібний орієнтаційний змисл одідичували птахи. Нині птиці зачинають відлітати у вирай вже з кінцем липня, а кінчиться мандрівка менше більше з кінцем цвітня. Шлях перелетних птиць то зовсім не є вузка, тісно обмежена дорога, лише широкий, відірваний простір. Є найріжнійші перелетні порядки, а найліпше знаний є перелетний шлях журавлів, у виді ключа. Таксамо летять дикі гуси й чапля. Одно рамя перелетного ключа є довше від другого, часом птахи творять подвійні ключі. Більше як тисячу тих птахів летять так одні за другими. Коли птахів небагато, то творять часто лише скісну лінію. Зате инші летять величезними, невпорядкованими рядами або й поодиноко. Инші залюбки летять нічю, як приміром співучі й ріжні водяні птахи, а денні хижі птахи за дня. Скорість є ріжна: ворони підчас мандрівки роблять на годину яких 50 км., галки (кавки) 60, шпаки більше як 70, бузьки на день пересічно 200 км., а водяна курка за два дні навіть 525 км. Погода й инші обставини, передусім журба поживою, відграють при тому велику ролю. Підчас бурі мандрівка не відбувається зовсім. Про висоту, яку можуть птахи осягнути підчас весняної й осінної мандрівки, природники також подають подробиці. Аж до висоти 1000 метрів високо понад землею можемо ще розріжнити ворони, яструбів до 1500, а бузьків до 2000 метрів. Взагалі підчас мандрівки птахи рідко коли підносяться висше як на сто метрів. Найбільші вороги споміж пташачого світа летять спокійно разом, кождий перелетний ціллю як найскорше залетіти на батьківщину або вишукати собі зимівлю.

Напрями лету птиць в осени (до якого є ліпше вправлені як на весні) в Европі відбувається на захід і південний захід. Як подають досвідні дослідники, Европою йдуть три перелетні шляхи: західний набережний, італійсько-еспанський й адрійсько-туніський. Тим іще не сказано, що дані птахи перелітають цілий шлях, бо часто зимують уже, заки ще долетіли до цілі.

Бузьок часто перелетить на весну і назад осінню 10,000 км., і так облетить четверту часть обему землі. Летить до південної Африки, або над середній Ніль. Меви вміють знаменито плавати й летіти, з Франції летять через Атлянтійський океан. Знаходили вже меви з перстенями (наложеними їм на ноги у Франції) на Малих Антилях і в Мексиканському заливі. Англійські меви спольовували на Азорах, отже по дорозі до Центральної Америки. Завдяки перстеням, які природники накладають перелетним птахам на ноги, пізнали багато з їх життя: де вони зимують, чи все в тім самім гнізді сидять, чи подружа їх постійне, чи переходове; пізнали, якого віку доживають і т. д.

ДО ВСІХ ДОПИСУВАТЕЛІВ.

Просимо затямити собі:

1. — Дописі писати коротко.
2. — Виразно і читко.
3. — Лиш по одній стороні паперу.
4. — В дописях подавати лиш правдиві вісти.
5. — Писати лише про річи цікаві для усього загалу читачів, або бодай його значної части.
6. — В дописях нікого не перехвалювати без дійсної заслуги.
7. — Не лаяти нікого особисто, ані не нападати, ані не зачіпати.
8. — Не жадати звороту дописі, яку дописуватель написав за кілька минут (коли її дуже потребує, може у себе оставити відпис).
9. — Не посилати „наглих" дописей з домаганнем „сейчас" помістити, бо се звичайно тільки показує, що дописуватель опізнився і хоче, щоб редакція се надолужила.
10. — Не присилати до редакції стихів і поезій недоладних щодо форми, або безвартних щодо змісту; а до того й не жадати звороту таких віршів.

ЖАРТИ.

Поет: Під цим старим дубом я нераз набирав нових сил.

Селянин: То ви, пане, їсьте також жолудь?

Вечером при радію.

Батько: Ну, діти, з яким містом получити нині апарат? Лондоном, Парижом чи Берліном?

Івась: Тату, получи з Африкою, хай ми раз почуємо, як реве лев!

— Стефане! — кричить жінка професора — Івась випив чорнило з каламаря! Що маю робити?

— Пиши олівцем! — відповідає зачитаний професор.

Виливав олово.

Суддя: Що, ви знову тут, щож ви знову виброїли?

Обвинувачений: В ніч на Андрія виливав я олово, пане судде!

Суддя: Ну і що...?

Обвинувачений: Вилялися самі пятьдолярівки!

Ангел.

І. Чоловік: Моя жінка ангел.

ІІ. Чоловік: Моя ще жиє.

— Скільки візьмете за те, що перевезете мене через ріку?

— Десять долярів.

— Ну!? За такі гроші то я можу купити собі ратунковий пояс і сам переплину ріку!

Розсіяний професор.

Ах, я загубив мій олівець... Зараз мушу записати собі у записнику, що треба купити новий олівець!

А.: Чи ви жонаті?

Б.: Ви питаєтеся тому, що я скалічений на лиці — ні, то я так скалічився бритвою.

— А як там твоя найдорожша Марійка?

— Вона вже не найдорожша, вже шість місяців, як я оженився з нею.

В суді.

Суддя: Обвинувачений, чи ви того злочину допустилися в афекті?

Обвинувачений: Ні, в сінях.

Івась: Тату, нині я один міг учителеви відповісти на питання!

Батько: А щож такого питав учитель?

Івась: Хто збив шибу в сінешному вікні.

Суддя: Що, за те, що сусід ударив вас, жадаєте таке високе відшкодованнє? Як можна за поличник жадати аж 50 долярів?

Обвинувачений: Видно, пане суддя, що ви ще не дістали ніколи такого сильного поличника.

З журналістичних помилок.

...„Трупа найшли порубаного на дрібні кусні. Самовбийства мабуть він не поповнив".

— Лише дві річи перешкаджають вам, що ви не танцюєте добре.

— Так? Щож то таке?

— Ваші ноги.

До адвоката прийшов Жид і розповів йому справу, яку хоче віддати адвокатови для оборони. Адвокат вислухав і каже Жидови:

— В цьому разі, на жаль, не ви, лише рішуче друга сторона є в праві.

На це Жид:

— Пане меценас, то я та друга сторона.

Маґік пописувався ріжними штучками. Задемонстрував уже ріжні таї каже:

— Тепер, мої пані і панове, прийде найважнійше. Ви не будете могти надивуватися. Все, що я схочу, буде зникати!

На те один із глядачів:

— Зробіть но ви так, щоби зникли мої нагнітки!

Летунови підчас лету зіпсувався літак. Апарат упав на землю, а сам пільот повис на гиллі придорожної черешні. Ніяк не міг освободитися. І нікого не видно було, хто увільнив би його з того прикрого положення.

Нараз дорогою надійшов якийсь ремісничий хлопець. Летун зрадів і просить хлопця:

— Гей, добрий хлопче, чи не поміг би ти мені?

На це хлопець:

— Ні, спасибі, я вже так наївся черешень, що мало живіт не трісне мені.

І пішов дальше...

До гостинниці зайшов якийсь добродій, сів собі в куті, насупився й жує. Прийшов вейтер і питає, що має принести. Одначе добродій не замовив нічого. Тихо сидів і жув щось нахнюпившись. Вейтер прикликав старшого вейтера. Старший вейтер попросив гостя, щоби щось замовив. Одначе гість здвигнув мовчки раменами і жує дальше. Старший вейтер прикликав власника гостинниці. Власник сказав гостеви:

— Мій пане, або ви щось замовте, або прошу вийти і не забирати місця. Годі так, щоби ви тут лише сиділи й жували гуму.

Тепер уже обізвався гість сердито:

— Що? яку гуму?! Таж я хочу кусати тесаме мясо, яке вчера подали мені в вашій гостинниці!

Івась, малий хлопець, пійшов перший раз із матірю на концерт. Тут побачив, як диригент махає палочкою.

— Мамо, щоби він бодай їх дуже не бив — сказав Івась.

Льокатор (до господині, у якої найняв собі мешкання): Також прошу не давати мені цикорії до кави.

Господиня: Що? То ви хочете пити саму воду?

ХТО ВИКОНУЄ ВЛАДУ НА СХІДНИХ „КРЕСАХ?"

Львівська „Свобода" пише: „За протекцією посла Андрія Вітоса державним урядником в девятій ранзі на Волині став Евстахій К. зі Львова, караний кілька разів перед війною за крадіж з вломом (6 місяців тяжкої вязниці, 8 місяців, півтора року і 4 роки, не числячи дрібних кар). Той чоловік має всього чотири кляси народньої школи і є з фаху шевцем. Однак староство в Золочеві не дало йому концесії на шевство, коли довідалося про його карну минувшину. Отже його зробили урядником на Волині, де буде стояти на сторожі порядку в польській Річипосполитій".

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

БЕЙОН, Н. ДЖ.

Відзначення української групи.

В місцевій українській церкві відбулося врочисте вручення американського прапора місцевим Українцям за те, що підчас паради всіх іміґрантських груп, яка відбулася в горожанське свято дня 4. липня, виставили найкращу групу.

Прапор доручило Бейонське Півторастолітнє Товариство, яке сей прапор фундувало. Урочисте доручення складалося з промов місцевих урядників та місцевих громадян.

Місцеві американські ґазети принесли дня 26. липня більші згадки про се свято та подали фотографії свята. Наш народ і церкву називано в сих згадках не Рутенцями, але Українцями, під яким іменем наші земляки виступали.

Гість.

НОРТГЕМПТОН, ПА.

Назбирав підписів, що й нести не міг.

Доношу читачам, що в нашій місцевости таки далі завзявся церковний дяк назбирати підписів під протест, який прислав епископ у своїй обороні. Літав він за тими підписами, поки його десь наші свідомі жінки не потурбували. Досить, що аж до мене залетів, щоби відпочати від підписів, яких йому надавали. Я взяв його легонько за обшивку та отворив ним двері, щоби йому показати, аби на другий раз до мене за підписами не ходив. Завзятий ходив відтак ще до кількох хат, і люди хваляться, що й там йому давали підписи, та лишень ті підписи до протесту не пасували. Вже певно буде знати, аби більше підписів не збирати.

П. Ленчук.

САВТ БРУКЛИН, Н. Й.

Попис шкільної дітвори.

В понеділок, дня 5. липня с. р., було в сій дільниці між Українцями не яке будь свято. Еще в неділю по проповіди парох сеї церкви оголосив, що в понеділок відбудеться попис дітей шкільних, щоби всі родичі, котрі посилають діти свої до української школи, прибули на сей попис та послухали відповіди своїх діточок, що на протязі року шкільного навчились. Помимо того, що попис мав розпочатись о годині 5. пополудни, то вже о годині 4-ій були всі діти з родичами в шкільній гали. Прибуло також много гостей, зацікавлених сим пописом. В красно пристроєній парохіяльній гали посідали в лавки школярі і школярки, красно повбирані. Декотрі дівчата були одягнені в народні строї.

О. Антін Лотович отворив попис молитвою, а опісля відчитав порядок. Діти вивязались гарно зі заданих їм питань. Прекрасні деклямації виголосили: Анна Ниґрич, Юлія Лехман, Ольга Свідерська, Ярослав Прибельський, Михайло Чорнюк і инші. На прикінци діти відспівали кілька пісень, шкільних і народних. При закінченню попису найстарша учениця сеї школи в імени своїх товаришок і товаришів шкільних подякувала о. А. Лотовичу за щиру працю для розвою дітей, а ученик Михайло Чорнюк в імени своїх товарищів шкільних зложив подяку всім родичам, що дбають про свої діти та посилають їх до школи української, де можуть навчитися своєї рідної мови, пісні і славної історії рідного краю, літератури й ґеоґрафії.

По відспіванню многих літ і Не пора закінчено молитвою попис. При тім кождий ученик і учениця одержали свідоцтво шкільне і на памятку книжочку і українські гроші. Так родичі, як і діти були вдоволені, що їх свято випало величаво.

Присутний.

ХЛІБОРОБСТВО В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Поміж усіми країнами світа найбільші хліборобських продуктів дають Злучені Держави, другий Китай, третя Росія, четверта Індія. В останнім році перед війною китайське хліборобство продукувало приблизно три четверті того, що американське, російське дві третини, індійське біля половини. Америка також попередила всі инші країни щодо експорту земельних продуктів. Населення Китаю й Індії споживає все, що родить земля тих країв. До війни Росія вивозила стількиж, що Злучені Держави, але війна, революція й неврожаї значно зменшили російський експорт. В 1920 році Америка експортувала яку восьму частину своїх хлібних та инших хліборобських продуктів.

В Росії (до війни) на землі працювало приблизно 85 відсотків всього населення, в Китаю і в Індії приблизно три четверті, тоді як в Америці ледви одна четверта частина населення займається хліборобством. Шість з половиною міліона американських фармерів продукують коло 70 відсотків всеї кукурузи на світі, 60 відсотків бавовни, 50 відсотків тютюну, коло 25 відсотків вівса, 20 відсотків пшениці, 13 відсотків ячменю і 7 відсотків картоплі; зате, порівнюючи, небогато жита і ячменю. Пересічно Злучені Держави продукують по 12 тон зернових продуктів на душу населення, тоді як в усіх других країнах та продукція є взагалі не цілих півтора тони на душу.

Одначе останніми часами населення Америки почало зростати швидше, ніж росте продуктивність її сільського господарства. Свого найвищого степеня вона досягнула в 1906—1907 рр. і з того часу почала падати. Причини того очевидні: перше, пропорціональне зменшення хліборобського населення (порівнюючи з усією людністю), і друге, невелике збільшення засівної площі. Земля, пригожа для хліборобства без штучного наводнення, висушення, чи одобрення, в Америці вже вся заселена. Дальший зріст населення поставить перед Америку питання: або вводити в себе інтенсивну систему господарства, як в Европі, або завойовувати для хліборобства теперішні пустині і пустки, або стати залежною від імпорту харчових продуктів, як тепер Англія.

Американські фарми взагалі мало похожі на сільські господарства в Европі. Передівсім вони займають більше землі і мають для свого вжитку машини і сільське хліборобське знаряддя, яке ще рідко можна бачити в европейських селян. У Злучених Державах на кожного фармера пересічно припадало (в 1920 році) 30 акрів землі, в Росії (до війни) 9 акрів, у Франції і Німеччині 7, в Японії по півтора акра.

Сільське господарство в Америці вимагає значного вкладу капіталу. В 1920 році пересічну вартість американської фарми обраховано на 12,084 долярів. В стейті Айова та пересічна вартість перевисшала 39,000 долярів. Очевидно, маючи трактор, автомобіль, добрих коней і всі потрібні машини й інструменти, американський фармер може продукувати більше ніж европейський хлібороб. Обраховано, що американська фарма прогодовує пересічно десять чоловіка в Америці і одного за границею.

Основна прикмета американського хліборобства нашого часу — це висока „поголовна" продуктивність, значить продуктивність праці індивідуального робітника, незалежно від скількости землі, яку він обробляє. Але зі зростом населення й переходом під управу менш родючих земель, більш вигідною може показатись висока продуктивність „з акра" і тоді американське хліборобство невинуче наблизиться до західно-европейського типу інтенсивного сільського господарства.